

Docimasiam, signa, causas, et noxam vini lithargyro mangonisati des mit Silberglette verfälschten Weins. Variis experimentis illustratam, loco dissertationis inauguralis / ... subjiciet M. Immanuel Weissmann.

Contributors

Weissmann, Immanuel, 1683-
Zeller, Johann, 1656-1734.
Universität Tübingen.

Publication/Creation

Tubingae : Typis Johann. Conradi Reisii, [1707]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/aaqfn636>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DOCIMASIAM, SIGNA, CAUSAS, & NOXAM
VINI LITHARGYRO MANGONISATI

26

Des mit Silberglette verfälschten Weins.

Variis Experimentis Illustratam,
LOCO DISSERTATIONIS INAUGURALIS
DEO T. O. M. SUPREMO AUSPICE,

Ex Decreto & Jussu Amplissimi Collegij Medici.

PRÆSIDE

*VIRO Nobilissimo, Amplissimo, Excellentissimo atque
Experientissimo*

DN. JOHANNES ZELLERO.

Med. Doct. Praxeos, Anatomiae & Chirurgiae Prof.

Publ. Ord. Serenissimorum Würtemb. & Oeting. PRINCIPUM

Consiliario & Archiatro, Facult. Med. h. t. DECANO

Spectatissimo.

DOMINO SUO PATRONO, PRÆCEPTORE, PROMOTORE

& COGNATO PERENNI PIETATE DEVENERANDO.

PRO LICENTIA

Ad SUMMOS in MEDICINA Honores & Privilegia Do-

CTORIS legitimè adspirandi,

IN AULA NOVA

Die XXIII. April. Anno MDCCLVII.

Solenni & placido Eruditorum Examini

subjiciet

M. IMMANUEL Weißmann/

Waiblingensis.

TUBINGÆ,

Typis JOHANN-CONRADI REISII.

*Nobilitate, Officiorum Amplitudine, Ordinis sacri
Dignitate, Doctrina Excellentia, Famaque Splendore
maximè Conspicuis,*

DN. JOHANNI ULRICO Pregelzer / Phil. & J. U.
Doctore Perinolyto, Serenissimo Württembergiæ
Duci à Consiliis Justitiæ, Dicasteriique Assessori
Gravissimo.

DN. JOHANNI BURCKHARDO Mägling /
Medicinæ Doctore Celeberrimo. Serenissimo
Principi Aulæque Württembergicæ Medico lon-
gè æstimatissimo. Practico felicissimo.

DN. JOHANNI EBERHARDO Knollen / Diœ-
ceseos Bieticanæ Superintendenti Speciali, Urbis-
que Pastori Meritissimo, Gravissimo.

DN. M. CHRISTOPHORO TOBIÆ Gantstetter /
Ecclesiæ, quæ Kornwestæ est, Pastori Vigilan-
tissimo.

*Dominis suis Fautoribus, Promotoribus Cognatisque
humilimo obsequio & pietate devenerandis*

Pagellas hasce Inaugurales

Animo devinctissimo manuque devotissima

Offert & Consecrat

M. IMMANUEL Weismann / Medicinæ Doctorandus.

Quidem mens erat, Hanc, quam
supremis, ut ita dicam, digitis tactam jam sisti-
mus, Dissertationis Inauguralis, Materiam
fusiis excutiendi, atque variis experimentis, non
ab Uno hinc inde Artis Antistite curioso non mi-
nus quam felici specimine factis, clarum illustran-
ai, itaque eò magis, quò plus Labes quadam Epidemica non tam agro-
antium viscera, quam medentium animos hæcenus torserat, imò
quosdam vina noxia dulcedine adulterata bibere solitos letho dederat,
& funere meraserat aërbo. Non licuit autem illud præstare, partim,
quod varia nobis intervenerint negotia, partim, quod nimis citò So-
lennitatis Doctoralis dies indictus sit. Coacti hinc fuimus in Com-
pendium omnia redigere, atque brevissimis exequi, quod prolixius
Lectori Benevolo sistere volumus. Faveat DEUS T. O. M.
instituto nostro.

CAPUT I.

Recensens Phenomena.

§. I.

Emerè satis, ac infausito specimine repetitæ fuerunt præterito an-
no 1705. quò propter aeris inclementiam nec uvæ maturita-
tem, nec vina dulcedinem suam erant adeptæ, pestiferæ illæ frau-
des vinosæ, die Wein-Verfälschungen/ quæ ante duo, & quod
excurrit, lustra ob eandem vini immaturitatem & austeritatem Sæviam no-
stram permeârunt: prius autem istæ jam à plurimis abhinc annis imò seculis
circa vina factæ sunt, affirmantibus id Recessuum ab annis 1487. 1498. 1500.
1548. & 1577. ab Imperatoribus factis promulgationibus. Videantur quæ in
E. N. C. Dec. 3. A. 5. & 6. Obs. 261. à Celberrimo Dn. D. Reifelio jussu SE-

RENISSIMI typis excusa sunt; Quos Recessus si cui libuerit integros, eosque ab erroribus typographicis correctos, unà cum *Curr. Celtis primi inter Laureatos Germanos Poetae* gravi inveniuntur in vini corruptores adspicere, leguntur in *Jocissimi Dni Job. Phil. Dattii, Consiliar. Würtemb.* fol. 632. usque 639. in Voluminis *Rerum Germanic. Noviss. de Pace Publ.* lib. 3. cap. 14. Non autem in sola nostra *Suevia* artes hæc malignæ resurrexerunt, quibus vina acida, aspera & austera ad bibaculorum palatum nebulones accommodant, ac lithargyrio & Marcasitâ edulcorantur; Sed & eodem planè tempore, anno scilicet 1695. eâdem penitus methodo, eodemque infelici successu parilis fraudulentia in aliis vel Regnis, vel Regionibus observata fuit, in *Galliâ* præsertim, (cui aliàs natales suos dicitur debere,) ac *Lotharingiâ*, ita ut Rex qui nec minores circa vina fraudes fert, diras contra ejuscemodi Impositores pœnas Capitis exercere, & ad tritemes relegare illos coactus fuerit. Nec ab his mangonisationibus *Austriâ*, nec *Franconia*, nec etiam loca *cis & trans Rhenana* audiebantur immunia.

§. II.

Tutius aliàs inclementioribus istis temporibus vina acida & aspera edulcorare nonnulli studuerunt, passulis nempe, saccharo, aliisque aromatibus, quod, licet non cum periculo hominum fiat, non tamen sine fraude succedit, dum vina acida divendere pro generosis cariori pretio conantur. Alii vina nobiliora dulcia reddunt, mustum à fermentatione impediendo, quæ vulgo *Gefangene Wein* dicuntur; qualia sunt *Gallica, die Franzwein*; quæ Angliæ, Belgio præprimis, atque Regnis Septentrionalibus pro potu ordinario inserviunt, in loco autem suo natali talem saporem non habent. Hæc vina cum tenuioribus nostrates miscent, ut majorem ipsis gratiam atque dulcedinem concilient.

§. III.

Maledictum verò illud artificium est, quò detestando conamine, ac temerario ausu lithargyrii vel Saturni saccharo, vel Vitriolo vina immutata, acida, & austera grata atque dulcia reddunt, & sub ista dulcedine fictâ generosiora illa ac fortiora quasi exhibent.

§. IV.

Præstant hoc variis modis. Nonnulli, teste *Brunnero* in *E. N. C. A.* 4. D. 3. Obs. 92. lithargyrium in substantiâ vinis immittunt. Bismuthum alii huic addunt, absque, vel cum tenuis sulphuratis. Alii Tincturam inde parant, ac certâ dosi vinis illam immiscent. Diu autem vina hæc hoc modo infusata dulcedinem & suavitatem suam non retinent, sed spatio 3. vel 4. mensuram

sum illam vel dimittunt, vel tenuia admodum evadunt. Jubent hinc impostores, ut, quantocytus fieri possit, vendantur.

§. V.

Turbæ & symptomata, quæ ab adulterato hoc vino moventur, varia sunt, pro diversitate temperamentorum, naturæ roboris, vitæ generis, quantitatis haustæ, atque continuationis. Qui eo sese ingurgitarunt nimium, dolores capitis enormes passi sunt, deliria, furorem quasi maniacum, atrociorumque longè, ac ab alio meri potu nimio, & ad ebrietatem usque hausto fieri solet, diutius multò durantem, pectoris & præcordiorum gravitatem, dolorem, tussim & febrem. Quibus potus hic vel quotidianus, vel frequentior est, non tamen adeò largus ad inebriationem usque, illicò quidem exinde non læduntur, sensim autem sensimque varia experiuntur mala, quæ cum ab initio levia sint, neque curant, neque animadvertunt; successivè autem dolorem hypochondrii sinistri, ventriculi gravitatem, inflationem & tabem sentiunt: Alius robustior pariles stomachi dolores, tolerabiles tamen sustinuit, ab initio mox cessantes, mox redeuntes, dolorem gravativum circa præcordia, de quo tamen primis annis graves querelas agere noluit; Huic asthma successit perpetuum, certis temporibus suffocationem minans, non nisi largissimis & frequentioribus cedens Venæsectionibus: Intermedio tamen tempore respiratio facilior erat, ita ut operæ suæ vacarit. Crevit autem Asthma, pedes intumuerunt, evanuit appetitus, corpus à parciore pastu multo sudore diffluit, vinum etiam generosum tolerare non potuit, pectus aquâ replebatur, donec rupto ventriculi posticam mediam & sinistram partem occupante abscessu, non autem nisi post mortem cognito, sanguineq; cum multo pure rejecto obiit. Alius ab eodem potu frequentiore, non tamen exorbitante, in tormina levia ventriculi incidit, quæ, postquam sese inebriasset, elapsis post aliquot horis adeò acuta fuerunt reddita, cum tanto ardore, quasi continuus ignis ureret in ventriculo, ut vix eadem tulerit. Febris hinc accendebatur continua, cum deliriis, perpetuo ventriculi ardore, & dolore certi alicujus spatii in sinistro hypochondrio, (quod præ dextro solet affici,) magnitudine quartæ partis floreni, constante ad hunc usque diem, licet nunc mitior longè sit, per decem jam menses durante. Diu miseram vitam æger traxit, totus contabescens, melius tamen nunc ab aliquo tempore degens. In Vietore, qui exitialem & diabolicam hanc artem benè calluit, atque ante duo jam lustra, cum multorum nece ac damno, nescius forsantùm, num adeò maligna sit, exercuit, eamque præterito anno 1705. repetiit: Istius tamen tam serivæ ac severæ Prohibitionis optimè gnarus, ac tantam stragem inde illatam, tantaque mala abeâ

inducta fuisse, (postquam cognoverunt Medici, illam tot symptomatum causam esse, & originem, atque hinc in Caupones & Oenopolis severissimè inquisitum fuit, utut alii transfugæ vitam salvârent suam) nihilominus pagos hinc inde dolo malo permeavit, cauponibus tincturam suam, tanquam innocens medium & mixturam, in se humanis Corporibus non damnosam, cum ad ditamento, nî misceatur & bibatur nimium, dolosè, & sub variis speciosis prætextibus dedicavit, obstinatè extulit & obtrusit: atque ob nefandum id scelus præprimis propter vinorum totupliciter commissam falsificationem & damnosam istius artis disseminationem elapso anno Capite plexus sectioni publicæ (jussu SERENISSIMI DOMINI DUCIS NOSTRI, qui singulari Gratia in studia tot quovis anno nobis cadavera concedit, atq; suis advehi sumptibus curat, quot ab IPSO submissè petuntur; pro quâ DUCALI CLEMENTIA publicas IPSI atq; humilimas gratias dicimus, & omnia prospera TANTO PRINCIPE Digna vovemus) subjectus fuit, in quo frequentia fuerunt observata: Ventriculus erat inflâmatus, potissimû in sinistra parte: Hinc omnia vasa Capillaria, quotquot ibi existunt, turgebant sanguine, adeò inde conspicua, ut ceram illis injectam fuisse putasses, absque tamen corruptione substantiæ, ejusque corrosione. Intestina cernebantur sîlva, & quidem tam duodenum cum reliquis tenuibus, quàm crassî; Glandulæ eorum erant naturalis magnitudinis, æquè ac illæ in Mesenterio, ut nec minimus in illis tumor visus fuerit. Vasorum lacteorum ramificationes in intestinis succo lacteo seu chyloso tumebant omnes adeò nitidæ in toto jejuni ac fere Ileï decursu, ut cujusvis ramuli majoris ex dictis intestinis versus pancreas Aselliî egredientis (qui innumeri sunt æque ac sanguivehi) origines capillares eodem modo, ac vasorum sanguivehorum extremitatum ramificationes multivariæ per felicem aliàs eræ injectionem conspicuæ egregiè videri potuerint, & ultra mensum ita persistierint. Chylus in illis erat difficulter mobilis. Maleficus parum edit, neque ipso executionis die, neque antecedentibus; hinc & ventriculus & intestina teuisia chylo & excrementis observabantur vacua. Lien erat putridus eâ parte, quâ ventriculum respicit ad medium usque Corpus suum. Hepatis (quod admodum intumuit & ad lienem usque exportectum fuit, cui etiam adhaesit,) pars concava colorem habuit lividum & cœruleum, absque tamen corruptione. In aliquibus pulmonum partibus, ut & in pleurâ variâ apparuerunt inflammationum stigmata.

§. VI.

Ceterum communissima & frequentissima symptomata à vino isto produci solita fuere Colica convulsiva, tussis, asthma, halitus stercoraceus, alvi

alvi constipatio, paresis, arthritis, & tandem convulsiones, quas mors excepit agrotantibus dolorum fævitie consumptis atque emaciatis. Variant autem illa, nec omnia pro subjectorum aliarumque supra memoratarum circumstantiarum varietate uno modo sese habent, ut quivis Medicus præter consueta & familiaria quoque particularia observaverit; *Vicarius* in E. N. C. Dec. 3. A. 4. Obs. 100. hæc notavit: *Omnes, quotquot biberunt, constrictionem gulae & compressionem, dolorem, ac ulcerosam dispositionem, (ut sibi ipsis videbatur) ventriculi ac præcordiorum patiebantur, quibus accessit, nescio, quæ Colica & circa Ventriculum & circa Umbilicum, hinc & excrementa in scybala cogebantur, conquerebantur multoties de flatibus molestis, qui tamen nec sursum, nec deorsum efflabantur, exceptis priora symptomata vebemens & inanis tam deijciendi, quam urinandi conatus & tenesmus. Urina penes tincta erat, ac continuo turbabatur. Pulsus erat durus & tardus, equalis tamen, flavescere albugo oculorum, genæ sole rubebant, facies cætera virorem judaicum præ se ferebat, siccescebat os, ac vomituriebant, anxiique insigniter toto temporis decursu erant, quam anxietatem adauxit horrida & insignis Cordis palpitatione.* Eadem signa & symptomata etiam apud *Gockelium* & *Jegerschmidium* reperies. Multi tamen, imò innumeri ab eo læsi non fuerunt, utut ad ebrietatem usque illud hauserint: Alii leviter solum.

§. VI.

Excusavit autem lithargyrium in vinis eo mangonifatis insigni verborum pompâ Medicus quidam Hafniensis SEERUP. in *Triumpho suo Lithargyriatorum*, seu disputatione Medico-Chymica eruditissima sanè, multisque experimentis tam propriis, quàm ab Authoribus collectis refertâ, quæ saccharum huius à *Job. Victor. Jegerschmidii, Medici & Physici tum Ulmenfis, nunc Glengensis* animadversionibus in tractatu, cui titulus est, *Der in denen durch die Silberglätte bestrichenen Weinen verborgene / nun aber entlarffte Zius*, contentis vindicare magnoperè allaboravit, atque contendit, omnia ista mala à vini hujus potu observata non à lithargyrio, sed ab acido potius austero vini immaturi provenire, insontem hunc accusari, ac morbos istos falsò illi adscribi, idq; ex sequentibus rationibus, quas ex disputatione breviter recensimus, cum in paucorum manibus illa versetur. Scilicet, quod eadem symptomata, & quidem Colica, quæ communissimum constituit, & à lithargyrio deducitur, ab acido austero vini nondum maturitatem nacti, sint derivanda; quia ipse *Jegerschmidius* in effectibus Colicis producendis acidum in vino latitans ex *Drawizio* de Scorbuto, *Sennerto* & *Hel-*
mon-

montio recensuerit, & *Theodorus Zwingerus* in E. N. C. Dec. 2. A. 6. p. m. 497. colicam in juvene cum motibus convulsivis ex vino nimis acerbo & austero immodicè ingurgitato observaverit; *Waldschmidius* in Monit. Medic. colicæ habitualis & endemiæ ex vino acido oriundæ meminerit; & *Boyle* de utilit. simpl. med. p. 162. colicam famulorum tex rinæ Magistri copiosis aceti v. potibus in ipsius opere adhibitis adscripserit, ac *Wepfferus* hanc integra monasteria invadentem ab austero vino albo in E. N. C. Dec. I. ann. II. obs. XXXIX. deduxerit. *Alvi constipationes* nasci ob vinorum acidorū vini adstringendi maximam fluida coagulantem, ut albuminis ovi à Spiritu salis, lactis à succo Limoniorum, Hto & spiritu salis; Infringere acida vina vim purgantium, teste *Linearum Medicarum Apelle-Medico Riedlino* Lin. Med. X. ann. 1697. mens. April. Menses inde sufflaminari; *Tabem* provenire ab illo ob denegatam benè nutriendi facultatem, teste *Galeno* de succo bon. & vit. Cap. II. Oriti artuum dolores ab eodem vino ob vermes copiosissimè in eo scatentes; evincere id omnia Medicamenta Anticolica, *Jegerschmidio* familiaria, oleosa scilicet, vinum adustum, vomitoria, terebinthinata, chalybeata, Cinnabar. & Ztrialia, tanquam anthelmintica. Porro, quia *Jegerschmidius* ex Dioscoride lithargyrum venenosæ naturæ esse dixit, & quod ex hoc capite dicta symptomata producere debeat, illum rejicit, ceu rei metallicæ ignarum, quod exinde elucescat, quia Tam materiam lithargyrii statuat. Nec admittit argumentationem à fumis vel hujus vel aliorum metallorum, ad eorum naturam venenatam concludere, cū nec vinum; nec Carbones; nec Candelæ; nec sulphur venena fiat, ut ut eorum exhalationes vel suffocent vel convulsiones patiant. Nec procedere id, quod referente *Borellò* ex nimio sacchari hni usu quidam paralyticus evaserit; & observante *Riedlino* maniaca inde contabuerit. Lin. Med. ann. 1695. mens. Maj. lin. 31. cū aliud sit usus, aliud abusus, hocque modo optima fieri pessima possint. Nec exitium afferre hniis observationes Practicorum, e gr. *Timæi de Suddenlee* qui libr. 7. de morb. malign. & venenat. Cas. X. narrat, figulum, quotiescunque in fictilibus incrustandis occupabatur, in dolores intestinorum vehemensissimos incidisse cum præcordiorum insigni angustiâ & respirandi difficultate, membrorum tremore, totius Corporis, maxime verò articularum debilitate. Nec *Waldschmidii* observationes quid obtinere de figulorum quorundam contracturâ & paralyti, eorumque colore faciei cadaveroso; & figuli cujusdam uxoris arthritide, cum ipse *Timæus* plumbum strenuè vindicet, quod crudum & integrum intra Corpus sumptum nil damni inferat, & incommoda hæc potius à hno usto, & in pollinem red.

ducto nascantur, figulisque nil horum accidat, si plumbi liquore convenienti subacto & humectato sua incrassent fictilia. Denique à plumbi usto ad vinum lithargyriatum non feliciter procedere consequentiam, quam à C to S riali ad liquores hydrargyro affusos; indeque colligit, tantam noxam malè illi attribui; constare enim, quoad externum ejus usum illud Chirurgorum Columnam esse, uti omnes fatentur: Usus ejus internus satis felicem evincere eo debellatos affectus spleneticos ex acido oriundos, malum hypochondriacum, phlogoses Corporis subitaneas, Colicas à bile æruginosa, scorbutos, pestem, quartanam rebellem, pulmonum aliarumque partium exulcerationem, testibus *Ettmüllero*, *Grülingio*, *Glanbero*, *Doleo* aliis. Propinari Aquam Saturni verminosis summo cum fructu, mortiq; proximos illam restituisse, docentibus *Harleo*, *Danseo*, *Welschio*. Leprosos curasse spiritu h ni *Hartmannum*; Hunc in maniâ *Paracelsi* specificum fuisse, atq; in gonorrhœa, variolis, omnibusq; inflammationibus internis optimè conducere, teste *Bateo*, *d'Avisson*, *Ettmüllero*, & *Doleo*; Fortunatū Arcani Medicorum siderati, Amuleti M alis & S rialis Dni *Menonis Matthiæ*; Sudoriferi Magni *Fabri*; Optimi hepatici pilularum myrrhinatum *D. Petri Matthiæ* successum *saccharo h*ni, aliisque è plumbi preparatis deberi: *Ettmüllerum* restituisse aliquot hypochondriacos h ni Sale. Magisterium h ni *Mynsichti* secretum esse in phthisi, lienis affectibus, Colica & libidine F reâ. Augerique vim lithargyrii effluviis illis O lis & C a, eorumque tantam vim esse, ut Spiritu Saturni cum calce Solis morti vicinos restituerit, multumque in paralyti, caduco & apoplexia præstiterit *Hartmannus*. Imò ad nobilitandum lithargyrium reliqua metalla Z m, S tem & F tem in focinis addere particulas, quæ in affectibus uterinis, mensiumque obstructionibus illum mirificè operari faciant. Nec saccharo Saturni obstructiones alvi posse adscribi, cum referente *Anton. de Heide* in *Observ. Med.* ejus grana V. cum ocul. 69. illas referant.

§. VIII.

A lithargyriato autem vino orta fuisse hæc mala & cruciatus non statim cognitum fuit à Medicis, sed plerimi vel doloribus relictis, vel neci fuerunt dati, donec nostris temporibus ante duo lustra non solum, sed & proximè elapsis annis à pluralitate agrotantium, & quod illi solum corripiebantur, qui vinum biberant, alii non, quibus cerevisiæ vel V æ potus ordinarius erat, deprehensum fuit ex vino ista provenire. Cœperunt hinc fraudes & dolos vinosos cauponibus & autigis olim familiares in memoriam revocare, dolia aperite, & variè vina examine. In fecibus reperit

Gockelius varias sordes viscidas & tenaces, ut Vietoris filius illa repurgare omninò abhorruerit. *Evolv.* ejus tractatus, *die Wein-Kranckheit*/re. dictus, p. 18. Alii pulverem gryseum, splendens in illis deprehendisse asseverant. Ad Collegium Amplissimæ Facultatis Juridicæ hujus Universitatis allatum fuit vitrum, in cujus fundo sedimentum cernebatur quasi mercuriale, argentei coloris, & specularis nitoris, uti Excell. DN. PRÆSIDI relatum fuit. De fecum harum spurcitie, & quid ulterius in iis fuerit repertum videatur pluribus Magnif. atq; Excell. D. D. HARPPRECHTI, COM. PALAT. CÆS. Prof. II. & Antecessoris Celeberrimi Respons. Criminal. LXXV. Volum. IV. ubi tota Facti Species prolixè describitur.

§. IX.

Cùm autem non cuivis contingat dolia inspicere, in hospitiiis præsertim & cauponariis, partim ab Authoribus, partim ex analogismo aliarum Operationum Chymicarum, ¶ tionum & mutationum Saturninorù cum aliis, varia suppeditata fuerunt media ad cognoscendum in momento fucum. *Willisus* a. pharmac. rational. p. 2. l. 3. c. 5. p. m. 471. jam ante docuit solutionem lithargyrii in aceto destillato factam ab oleo Tartari per deliquiù affuso in liquorem instar lactis præcipitari, Et *Joh. Zwelferus* in Animadv. suis in Pharmac. August. pag. 300. *solutiones Aluminis* & lithargyrii se invicem ¶ re, ut neutrum horum suas operationes proprias ritè exserat. *Gockelius* jussit infundere in vini lithargyriati ℥iij vel ℥iv. ol. vitrioli rectificatissimi à guttis X. ad XII. atque vinum mangonio spurcatum statim turbari, & albescere instar feri lactis statuit. Eundem in modum Excellentiss. D. D. *Rudolph. Jacob. Camerarius*, *Præceptor* & *Promotor mens Paterno cultu etatem suspiciendus* nobis exhibuit in lectione publica Schematismos vinorum lithargyro infectorum, quæ mediante *spiritu Vitrioli* & *oleo Tartari per deliquium* examini subjecit non sine naturalis coloris in vino immutatione. Ad explorandam hunc dolum in Ducatu nostro liquor auripigmenti cum calce viva preparatus, aut lixivium calc. vive cum auripigmento sumebatur, cujus guttulæ 5. 6. 7. vini lithargyrio falsificati ℥j. affusæ non solum illud valdè turbant, sed etiam colorem nigrum & atramentosum ipsi conciliarunt. *Solutio Tartari cum calce viva paulisper calcinati* vinum adulteratum pariter turbat & præcipitat.

§. X.

Affusi autem hi modò dicti liquores omnes vel nullam coloris mutationem, vel non ingratam in vinis omni mangonio carentibus faciunt. Oleum Tartari per deliquiù, vel alius cujusdam Alkali conciliabit colorem aliquantum

tulum rubicundum, aut potius flavescens. Dicitur auripigmenti liquor in debitâ, nec justo majori instillatus dosi colorem naturalem non mutabit; nec Spiritus Vitrioli; aut eiusdem *oleum*; nec dicta solutio Tartari cum Calce vivâ, sed vina inde clâ, sicuti ante affusionem fuere, manebunt.

§. XI.

Ubi *Levior* in vino *tinctura*, vel parum *manganii lithargyris*. (quod sapissimè minuitur, & debilitatur frequentioribus vinorum trajectionibus ex uno vase vel dolio in aliud,) illud neq; Spiritus, neq; oleum vitrioli; neque solutio aluminis; neq; Tartari cum calce vivâ calcinati produnt; Nec istiusmodi vina, quæ vel subtiliorem, vel parùm Tincturæ adhuc continent, colores ab eorum instillatione immutant; Contra solutio auripigmenti ea turbat, uti ab Excellentiss. D. D. *MÖGLINGIO, Sereniss. Ducis Nostri Archiatro Experientissimo ac Felicissimo* edoctus fui, qui mihi retulit, *Amplissimo Dominorum ARCHIATORUM Collegio VII.* vina fuisse exposita, suspecta habita, quorum pleraque à dictis Spiritibus & solutionibus planè nullam in colore mutationem subierint, ab affusione autem hujus solutionis auripig. cum calce viva obscuriora paululum, & rubicundiora fuisse reddita, alia magis, minus alia, prout sapius vel minus elutriata fuerint, & vel plus vel minus tincturæ continerint, adeoque huic solutioni auripigmenti cum calce viva in examine hujus manconii plus dandum esse, ac reliquis recensitis liquoribus. Quæ autem vina vel multum lithargyrii admixtum habent, aut sufficientem quantitatem ad edulcorationem necessariam, illa quoque constanter dictam à spiritibus & solutionibus dictis experiuntur mutationem.

§. XII.

Recenter autem paratus hic auripigmenti liquor eligi debet, & sumi ad vinorum horum examina, si effectum suum scrutatoribus exoptatum debeat præstare. Vetus enim neque in adulterato, neque puro aliquam mutationem efficiet, in quacunque affundatur quantitate: Cùm è contrario noviter factus, & in majori justò dosi puro additus summè illud turbet, coloremque flavum inducat, qui vel difficulter, & tardius, vel facilius, pro diversitate acidi vinorum in sedimentum flavum præcipitatur.

§. XIII.

Utut autem *color niger & atramentosus* infallibile signum sit vini vel lithargyrisati, vel à Saturno infecti: non tamen ille nequitiam & imposturam semper involvit & denotat. Nec ab atro colore certæ alicujus quantitatis vini in vase stanneo detenti, & per dictam solutionem auripigmenti tincti ad integra dolia licet argumentari,

§. XIV.

Deprehensum est, vina tenuia suspecta habita & in lagenâ stanneâ asservata, atq; ultra 3. septimanas ibi detenta, & quidem in digestionem posita in loco calido à lixivio sæpius dicto calcis vivæ cum auripigmento nullam planè in colore passa fuisse mutationem; diutius autem retenta demum ibi ab intillatione ejus in obscuro-rubicundum, & nigrum abiisse colorem: alterum autem planè non mutatum fuisse. Eadem verò, postquam adhuc essent asperiora, vasi stanneo commissa, (successu temporis enim vina ista immatura aculeos suos amittunt, & tenuia admodum evadunt,) in momento à sæpius memoratâ solutione auripigmenti atramentosa facta fuerunt.

§. XV.

Relatum fuit Excellentiss. Domino PRÆSIDI ante duo lustra in pago quodam hujus districtus Gönningen / dicto, vinum immaturum, acidum, austerum, valdèque tenue clarum è dolio emissum, & horas aliquot in cantharo stanneo asservatum intra breve temporis spatium nigrum contraxisse colorem.

§. XVI.

Alibi factum est ante annum & dimidium, quò vina jussu SERENISSIMI Nostri omni cura & sollicitudine examinabantur, cum Vir quidam probè aliàs vitæ & fidei vinum vendiderit, quod è dolio recenter emissum clarum quidem fuerit, aeri autem liberiori diutius expositum vel in vitro, vel in cantharo retentum obscurum colorem spontè contraxisse. Juramento semet obstringere vir voluit, nullum suis vinis se mangonium immiscuisse.

§. XVII.

Vina acida, austera & mordacia nihil lithargyrii habent, & hoc ipso ab omni mala suspitione sese liberant & exsolvant.

§. XVIII.

Eadem vina immatura, aspera & acida pura ab affusione solutionis hujus auripigmenti nigrum colorem non induunt.

§. XIX.

In examine vinorum lithargyriatorum feces quàm maximè explorandæ, ignique fusorio subjiciendæ sunt.

§. XX.

Loco vini ob mangonium lithargyrisatum suspecti spiritus ejus, postquam illius copia amplius haberi non poterat, ab eodem vino destillatus, à solutione auripigmenti pariter colorem subnigrum contraxit.

Potissima Cura mali recentis & primorum symptomatum consistit in Vomitoris, purgantibus, oleosis, lacte diu continuando, terreis ex bol. armen. terrâ sigillat. ocul. 69. Unicorn. follil. balsamo Peruviano & Vulnerariis; Reliquorum, vid. in *disp. de Colic. paretic. Epilept. D.D. Rudolph. Jac. Camerarii.*

CAPUT II.

Proponens varias observationes & experimenta, tanquam fundamenta, & principia ad explicanda phenomena eorumque causas reddendas.

§. I.

Quæ sint principia atque elementa lithargyrii, nolumus ex Authoribus repetere, quò Benevolum Lectorem remittimus; Sufficiat dixisse, illud esse progeniem plumbi, atque variorum recrementorum auti & argenti, ex quorum coctione & despumatione, quæ mediante plumbo suscipitur, illud emergit, dictis his metallis puris supernatat instar spumæ, cujus intuitu hinc vernacula nostrâ Silbergette audit. Potissimum ergò, quod continet, à Saturno habet, atque hinc facillè in illum reducitur. Sociantur tamen ipsi, & accedunt variæ exhalationes metallicæ, Salia, imperfectiones & recrementa, de quorum natura participat. Cùm autem coneretur plumbeum sit, ex illius quoq; principiis constare nemo ibi inficias; quæ autem illa sint, aut an tradita hæctenus sufficiant ad effectus ipsi imputatos demonstrandos, meritò quaeritur. Si Chymicos sequimur, communiter in illis deprehendimus Saturnū constare ex partibus terrestribus, gaudere particulis alcalicis, &rio, sulphureis autem exiguis. Vid. hac de re *Sebræd. Frid. Hofmann. in clavi Pharmaceut. Tachen. Barckhausen; & E. N. C. D. III. Ann. V. & VI. p. 604.* ubi plura deprehenduntur; Acoris hinc expertem illum esse, salia acia corrosiva partium Corporis externi absorbere, unicèque ulceribus opitulari, reliquis omnibus frustra adhibitis asseruerunt. Practicos a. si consulimus concludendo ab effectibus à Saturninis observatis ad illorū principia, unanimi ore tam veteres, quàm recentiores dicunt, refrigerare illum, adstringere, repellere humores æstuanes, incrassare, coagulare; Alii exulcerare, inflammare, & rodere, qualia ab acidis fieri experimur. Prædicantur autem hæc non solùm de variis Saturni præparatis, verum etiam de ipso plumbo, quod neque ignis vim, neque aceti corrosionem sustinuit, ut itaque externo accedenti acido, cui alias istiusmodi effe-

ctus adscribi solent, tale attribui nequeat, prout hoc egregiè patet ex *Observ. Fernetti Cap. VII. de Lue & ræâ p. m. 257.* ubi arthriticum introducit, cui Empiricus quidam plumbi pulverem propinavit, atque spatio 15. dierum sesquilibram sumi curavit, à quo dysenteria crudelis, febris stipitata exorta fuit cum gravissimis non solum ventris, sed etiam ventriculi torsionibus, dissolutione, cruciatibus, ejusque quasi incendi interni molestissimo sensu & dolore, ut nec blandissimum tactum ferre potuerit; quæ ingerbantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox removebantur, tantaque ructuum & flatuum copia edebatur, ut omnia in flatu abire viderentur. Alvus claudebatur, appetentia cessabat omnis, Corpus reliquum ictero scedatum erat. Eadem recenset *Jul. Palmarius* à plumbi pulvere in visceribus sacchari loco usurpatis cum gravissimis subsequens symptomatibus *c. 3. de morb. contag. c. 5.* Symptomata hæc ab aliis quoque notata, & à hinc inducta sine dubio occasionem dederunt venenatoribus, patendi ex illis venenâ sua lenta, ex quibus famosissimæ illæ aquæ vel pulveres constant, docente *Heuchero in disputatione sua de Mitridate, sistente preservationem Principis à veneno, Respondente Cardinacio, Erndlium* certo asserere, quod lenta illa *Gallorum, Italorumque* venena, qualia *Pondres de Succession* vocantur, Saturniis concretis suam debeant originem. Novit ille Operatorem quendam Chemicum, qui in Bohemiæ confiniis Magnatis cujusdam Laboratorio præest, & jussu illius multum in exaltandis & moderandis venenis consumpsit sudoris & operæ. Ab hoc verò non semel fatente intellexit, ex hinc Saccharo cum additione volatilioris cujusdam corrosivi parari posse lentissimum venenum, quod canibus aliisque animantibus propinatum, eadem insensibiliter, citra omnia violentiora symptomata, post decursum aliquot septimanarum, aut mensium valeat enecare. Confirmavit hoc Excellentiss. Dnus PRÆSES. mihi que retulit, se 4. istiusmodi venenorum lentorum descriptiones vidisse, quarum quamlibet hinc ingrediatur, paucis additis aliis acidis, acerbis, in exigua tamen dosi, ita, ut in quavis hinc basin constituat. Asseruit alius ex cæussa dictum *La Poudre de Succession* additis aliis certo parari, ut inde ex collatione plurium similium de illo dubitare amplius non liceat, rationique admodum conveniens esse pronunciet modo citatus *Heucherus in dictâ disputatione.* quia saccharum hinc, (quod in curandis gonorrhæis aliàs laudabile medicamentum sit, maximâ tamen cum cautione à Medicis praxin exercentibus dandam esse moneat,) subtiliores particulas acido-corrosivas habeat, quæ cum terrestribus junctæ erosiones hinc inde in visceribus relinquere, circulum humorum sufflami-

nare, obstructiones producere, atque eo ipso totum Corpus ad marasimum
 incurabilem ac lethalem disponere debeant. In genere vim Emeticam cun-
 cta saturnina habere docet *Langius* part. 1. pag. 346. in Operibus suis Med.
 Non autem solum internè *plumbum*, aut ejus præparata adeò periculosa
 sunt, sed etiam externè adhibita valdè suspecta, quanquam hæctenus,
 cum citra violentiam effectus suos præstiterint lentè, talia credita non fuerint.
 Cerussa sine ullo discrimine in inflammationibus, astu & intertrigine aspersa
 fuit; constat autem, quod si diutius loco cosmetici à mulierculis adhibita fu-
 rit, cutem illam urere quasi, eamq; rugosam atq; nigricantem reddere. Retulit
 nobis laudatus Excell. D. D. *Möglings*, se jam bina vice observasse, post-
 quam occasione horum vinorum *Lithargyriorum*, & notarum inde tra-
 gicorum effectuum ac læsionum majori studio animum ad externum saturni-
 norum usum attenderit, an tuta sint, aut clam malam quoddam Corpori
 inferant, de quo antea cogitatum non fuerit, se deprehendisse, infantem
 unius anni intertrigine laborantem sanum absque prægressâ quadam cau-
 sa alia subitò ab usu *Cerussæ* externo convulsionibus moribusque epilepticis
 fuisse correptum & extinctum; Alium robustum, v̄getum & obesum pone
 aures pariter deflexionem talem, serosam, habentem, cui pariter suasa alicu-
 jus mulierculæ *cerussæ* pulvis inspersus fuit, illâ cohibita in motus epi-
 lepticos incidisse. De *Lithargyrio* in hi quoque narravit, Matronam quan-
 dam nobilem pulverem ejus in *rubore faciei*, postquam hic ipsi tanquam sin-
 gulare & certissimum arcanum deprædicatus fuisset, in petiâ ligatum axillis
 bis vel ter de die aspersisse cum præsentaneo effectu; verùm exinde subse-
 cuta fuisse *dyspnoeam, lipothymiam, dolores vagos in abdomine, vomitu-
 ritionem & nauseam*. *Plumbum* enim, uti proprium acidum continet, ita
 illud in præparatis suis valdè augetur præprimis in *lithargyrio*, quod juxta
Tachenium in Hippocrat. suo Chymico cum acidis mineralibus variis com-
 mixtis ex Saturno in tale vertitur; atque in aceto ejus, sive tinctura, vel sac-
 charo, vel *Cerussa*, ad quorum præparationem acetum sumitur, concen-
 tratur, & fortiorem vim corrosivam, hincque venenatam magis contrahit;
 quò plura enim salia acida combinantur, eò acria magis illa redduntur &
 corrosiva, uti in variis ☿rii ☿tis ; maximè autem ☿r. ☿to corrosivo, ad ejus
 præparationem Spiritus Nitri, Vitriolum & Sal concurrunt, si que omnium
 venenorum acerrimum evadit, elucet. Solvitur autem *plumbum* & reliqua me-
 tallum minus firma vel compacta, ☿ præprimis, Saturn. ☿ & ☿ , plus vel minus
 à ventriculo æquè ac extra illum, à fermento sive liquore ejus gastrico, vel
 menstruo nativo, plus vel minus acido, salino, ut inde saccharum Saturni,
 vel

vel Martis in eo productum resulet, quod sapor, rictus & exhalationes
 ascendentes è ventriculo satis abundè testantur. Hæc, si vel copiosiora pro-
 pinantur, aut in justò majori quantitate exhibentur, ut inde copiosum vel
 saccharum Saturni vel Vitriol. Artis emergat, non possunt non in eo rodere,
 pungete, vellicare, inflammare, denudare ventriculum, cruciatus & tormina,
 colicam, cardialgiam chronicam producere, vasorum constrictiones, & tan-
 dem exulcerationes efficere; vel si primæ viæ non liberæ sunt, nec ante ex-
 hibitionem purgatæ à sordibus suis viscidis, facilè in vasis capillaribus illa
 metallica involvuntur à pituita, obstruunt illa, atque postea soluta pungunt,
 vellicant, atque dolores causantur, ut inde magna cum cautela ac prudentia,
 etiam Martialia, quorum tamen usus præ omnibus tutus & securus est, &
 egregiam operam nunquam satis laudandam corpori humano tam in obstru-
 ctionibus, quàm fluxionibus humorum nimis & cacochymia acidâ præstat,
 adhibeantur, quod sæpè laudatus *D. D. Möglingius*, *circumspectus ac se-
 dulus observator* aliquoties in discursu mihi inculcavit, & monuit, in præxi
 hæc etiam circa Martialia probè attendenda esse, licet cautela timida ni-
 mis videatur; præstare tamen, omnem adhibere circumspectionem ac
 sollicitudinem, quàm temeritate aut incuriâ mala admittite, quæ corrigi
 postmodum nequeant; Timorem autem non nimium esse debere, ne pa-
 riter omittantur, aut protrahantur, quæ usu metallicorum longè feli-
 cius, citius & melius tolli potuissent. Huic Cautelæ quoad Martialia etiam
 subscribit *Lemery dans son Cours de Chymie* de ferro & Martis Croco, pag.
 208. ubi monet, ferrum loco chalybis interè sumendum esse, cum hic adeò
 compactus sit; fieri enim, quod si ventriculi menstruum debile admodum
 hunc solvere nequeat, aut penetrare, integrum eum & indigestum in ven-
 triculo atque intestinis manere, ea valdè gravare; vel sine effectum cum excre-
 mentis rejici; vel crassiores ejus partes cum chylo transcolati, obstruere vasa
 angustiora, stagnare, atque dolores producere acutos; Aut si Corpus ante ejus
 usum non purgetur, itidem fieri posse, ut in vasis capillaribus materiâ viscidâ
 infarctis stagnet, inflammationes producat, & dolores; Vid. eod. Cap. p. m.
 204. Vitriolica enim illa non sine actione sua, h. e. rōsione in corpore ma-
 rent, nec salia quiescunt; Hinc & *Siemens in dispt. sub Præsid. Hofmanni.*
habit. de metallurgia morbifer. meminit, *Krugium* ipsis dixisse, illos, qui
Schmalkaldie acuendo & poliendo ferro intervniunt, respiratione anhelosa cor-
 ripi, vulgo *der Schleiffer-Krankheit*. Quo copiosiora itaque illa vitriola
 vel aciora ingeruntur in corpus nostrum, eò majus damnum, noxam atque
 periculum interunt.

§. II.

Acida vegetabilia grata licet & amica corpori nostro sint moderatè sumpta, sulphur compeſcant, ne exorbitet, & ut exorbitans quieſcat, faciant, imò putredini reſiſtant. Hauſta tn. in nimia quantitate, acriora præprimis, & aſpera magis lædunt pariter, nunc magis, nunc minus, pro diverſitate ſubjectorum, temperamentorum, conſtitutionum, roboris, aut paſſionum, quibus obnoxia ſunt corpora, ut abundè illud ex variis obſervationibus conſtat in ſcorbuticis, hypocondriacis, epilepticis, arthriticis, colicis &c. Tutiora tamen longè ſunt ac **H**ida mineralia, tantamque noxam non inferunt, aut furorem exercent, quantum illa movere ſolent, ſive in fluidis ſint, ſive ſolidis partibus; utraſque enim hæc deſtruere conantur, earumque ſubſtantiam & figuras immutate, & reſolvere; Conſtant enim rigidioribus aculeis, quibus ſe inſigunt fortius, pungunt acutius, vellicant acrius, contrahunt validius & conſtringunt, humores coagulant magis, & inflamant, imò diſſecant & diſcindunt, atque hinc interitum partis citius efficiunt. Ut experiamur diverſitatem actionum **H**. ſimplicis & lithargyriſati, inſudimus cani jejuno aceti acerrimi, linguam naresque ſummè ferientis ꝑij ſemis, illicò poſt inſuſionem percipimus mutmura, canis conabatur exſpuere **H**itum in ore relictum, aut ſaporem variis motibus excutere; dimiſſus à nobis mox titubavit, & rejecit ſpumam, quæ jam ab inſeptione aceti in ore confluit, atque ſtatim ab immiſſo **H**ito difficulter reſpirare cœpit, & ſonorè, latibula quærens, ubi quieſcere poſſet; præter hæc autem nec ejulatus aut motibus, aut conatibus vomendi nec tormina, vel convulſiones oſtendit, niſi quod quinquies vel ſexies ſpumam, ſeu mucum, qui ipſi ſemper in ore hæſit, ejecerit, donec hora tertia poſt inſuſionem ſp rare deſiit, rejecta prius ſpumâ cruore parùm tinctâ. In diſſecto poſt deprehendimus *ventriculum* naturalis & albicantis coloris absque ullo inflammationis ſigno, diſtentum autem aliquantulum & contractum; Ex aperto mucus tenacior & ſpumofus effluxit, alius tamen, & viſcidior, ac ex ore prodiit; nullibi niſi circa orificium ſiniſtrum ſeu *pylorum* ſuperſicialiter & intus ſolum rubuit; in reliquis ejus partibus naturaliffimum vidimus colorem absque ullâ ruboris & inflammationis notâ, quæ nec in reliquis viſceribus *abdominis*, aut *diaphragmate* obſervari potuit. Lobi a. pulmonū inferiores rutilarunt parenchymatis inſtar, & compacti, & in ſuperioribus varia inflammationis ſtigmata apparuerunt; Potiſſimum ergò, quò laboravit, & ab inſeptione ſtatim aceti ſenſit, fuit ſonora & difficilis reſpiratio. Noluimus infringere vim aceti conſeſſo aquæ potu, ne in obſervatione veri effectus turbaremur; Aliàs enim facilè ejus, uti omnium acidorum mineralium intus

sumptorum violentiam obtundere aquâ fontana potuiffemus, quod circumforanei & agyræ benè norunt, quando arsenicum affumunt, eporâ prius aqua fontana, ne conspiciantur, id egiffent, aut etiam lacte, quo ficto imput. è venenum illud deglutiunt, diluendo scil. ac dividendo salia ista, ne in poros tunicarum ventriculi se insinuare, illas rodere, pun gere, vellicare aut discindere, vel corrodere, aut exulcerare possint. Insignis itaque diversitas fuit effectuum ab H to lithargyriato, cujus quidem ʒj . solum ingessit *Brunnerus*, ac aceto hoc simplici inductorum, utut in utroque æquali tempore mors successerit, sine tamen inflammatione *ventriculi, intestinorum, vesicæ,* aut *reliquorum abdominis viscerum,* nec cruoris per inferiora reiectione, nec tanta sanguinis in corde concretionem aut coagulationem.

§. III.

Vitriola metallorum cum solutione sulphuris mixta sese præcipitant non solum, sed etiam colorem nigrum & atramentosum faciunt. Sumat quis sulphur, atque cum Sale Tartari in aqua soluto coquat, ipsi que demum addat Vitriolum ʒi , mox habebit liquorem nigrum, quò scribi pot. st. Idem contingit, si Vitriol. ʒ vel ʒj vel Lun. (de \odot Vitriolo nobis non constat, cum pretiosum nimis sit metallum, ut idem circa illud experiri non licuerit hæcenus;) cum solutione sulphuris miscetur, idem color atramentosus emergit. Celeberrimus *D. D. Hennike, Illustrissimorum Dominorum COMMITUM de Hobenloe Archiater, Vir singularis eruditionis, & experientie tam Practicæ quàm Chymicæ* retulit Excell. nt. ff. Domino *PRÆSIDI*, se expertum fuisse, si lix viam scoriarum reguli ʒij misceatur cum solutione Vitrioli ʒi , in momento exurgere colorem atramentosum, & pulverem secedere in fundum ejusdem coloris. Liquor arsenicalis, & solutio Vitrioli idem præstant, & insignem statim coloris mutationem faciunt. Ita sæpius citatus, nunquam autem satis mihi laudandus *D. D. Möglingius* narravit, *Physicum Marbaccensem D. D. Mauchartum, Virum eruditione, & experientiâ clarum,* in sua relatione ad *Deputationem Vinariam,* quam *SERENISSIMUS DUX Noster* instituit ad examinanda vina, inter alia etiam hæc transcripsisse experimenta, solutionem viridis aris cum aceto destillato factam; Acetum itidem destill. in vesica cupreâ; solutionem Vitrioli cypr.; solutionem ʒri viridis *Hartmanni* ab admixtione solutionis auripigmenti cum Calce viva nigerrimum contraxisse colorem. Ratio mutationis hujus quoad Vitriolum Saturni patet ex *Lemery Cursu Chymico de atramento sympathetico,* quod conficitur ex duobus liquoribus, aceto lithargyrii, quod invisibilem Scripturam reddit, & altero, solutione scilicet auripigmenti,

gmenti, quæ priorem in momento visibilem reddit, quamprimum ipsi ad-
 movetur, etiamsi Corpus aliquod crassum interponatur, aut murus inter-
 sit, modò charta conscripta superius, & alia altero liquore madefacta infe-
 rius ponatur. Vel liber prælo includatur, cujus primæ paginæ literæ in-
 scribantur, ultimum autem folium dictæ solutionis Auripigmenti humecte-
 tur, postmodum 4. l. quinquies percutiatur liber, atque prælo fortiter com-
 primatur, spatio dimidii quadrantis horæ scriptura illa nigrescet. Invi-
 sibilem autem esse scripturam illam Hto lithargyri f. Etam, idè, quod Sa-
 turni particulæ ab Hto dissolutæ, sejunctæ & distractæ admodum sint, in
 poris Hti contentæ, ab admotione solutionis auripigmenti autem expelli
 ex illis, præcipitari, reviviscere, & in plumbum reduci, adeoque nigrum
 suum colorem iterum recipere; Celerrimè autem nigrescere priorem liquo-
 rem Saturni ab atomis solutionis auripigmenti, propter summam volatili-
 tatem sulphuris arsenicalis, quod antea à salibus fixis auripigmenti ligatum
 erat, nunc autem absorptis his à calc. viv. liberatum sui que juris factum aliàs
 subtilissimum summa sua volatilitate scripturam liberam in momento, prælo
 aitem commissam aliquantum tardius tingere, nigrumque colorem efficere;
 Percuti verò librum, quò solutio illa melius penetrat, præloque comprimi,
 ne in auras sulphur volatilissimum avolet; neglectis enim his experimen-
 tum hoc ultimum non succedere. De reliquis Vitriolis sive ꝑris, ꝑris, vel
 Cæ idem est iudicium; illa enim participant, de ꝑte, qui pariter niger est,
 huiusque particulæ præcipitatæ à sulphurea alcalina solutione non possunt non
 eundem largiri colorem, qualem ipsæ continent.

§. IV.

Regula Chymica universalis est, Acidum & Alkali se præcipitare, sive
 acida pura sint cum alcali puro mixta, ut spiritus Salis, Vitriol. cum Sal Tartar;
 sive acida pura cum alcalibus imprægnatis, uti spir. Sal. vel Vitriol. cū solutione
 sulphuris, vel auripigmenti alcalisita; vel acida imprægnat. cū alcal. imprægn.
 ut Vitriol. & solut. Saturn. cum solutione sulphuris, vel auripigmenti; Id quod
 præcipitatur, aut ad fundum abit, vel sal falsum est, vel magisterium vocatur,
 varii coloris, nunc albicantis, nunc flavescens, rubicundi, quandoq; vitidis.
 Quotiescunque ergo liquidum, sive solutio sulphurea alcalina misceatur vel
 cum aceto communi; vel destillato; vel cum spir. sulph; vel Vitriol; vel Nitr.
 (quæ omnia acida non imprægnata sunt,) præcipitabitur in colorem album,
 flavam, & rubicundum; si verò cum solutione metallica misceatur, præcipi-
 tatio ista nigrum acquirit colorem.

§. V.

Spiritus vini recipit quidem intra se metallorum solutionem, sive ꝑris,

five Saturni, & extrahit etiam ex sulphure cum sale Tartari mixto Tincturam sulphuris, uti ex Sale Tartari solo, Tincturam Tartari; Metalla tamen non solvit, teste experientia.

CAPUT III.

Deducens phænomena vinorum lithargyriatorum ex Observationibus II. Capite enumeratis.

§. I.

POSITIS fundamentis, quæ experientia probavit hæctenus & firmavit, facile est, omnium circa vina lithargyriata ratione symptomatum, characteris, & probæ observatorum accidentium rationes reddere, atque quod verius sit, eruere.

§. II.

Non ergò miramur, tot tantasque turbas excitari in phænomenis productas à potu hujus vini adulterati, deliria, asthma, dolores, rosiones, ardorem ventriculi, ejus exulcerationes & adjacentium viscerum, febres, tabem, hydropem, Colicam paretico-epilepticam, variasq; cutis defædationes; cum ex observ. I. Saturnina per sua spicula acida rodant & constringant non solum vasa sanguiveha ventriculi, ea coarctent, motum humorum in eo retardent atque stagnare faciant; sed etiam nervos ejus vellicent, ut inde citatori fluxu sanguis feratur ad illum, qui cum ob vasa capillaria contracta, & corrugata, reflueri non potest, subsistit; hinc ardet non solum ventriculus, sed & in toto Corpore calor febrilis accenditur, punctisque nervis ventriculi vicini nervi pnevmonici contrahuntur quoque, qui lobos pulmonum, quibus inseruntur, pariter constringunt, vi observ. II. atque circulum sanguinis impediunt & inflammant plus vel minus, nunc instat parenchymatis, nunc stigmatum formâ, aerisque ingressum sufficientem impediunt, sicque asthma producunt. Delatæ post particulæ hæc Hæc Saturninæ ad spiritus animales, qui secundum observ. 5. illos quoque recipiunt, motum eorum turbant, fibras cerebri pungunt, atque deliria maniacæ efficiunt. Hærentes in ventriculo atque intestinis particulæ hæc plumbeæ agunt non solum in tunicas ejus & vasa, sanguinisq; motum ibi impediunt, ut vel abscessus generetur; vel rodatur & exulceretur, pro diversitate copię haustæ; sed fertur vis illa hostilis quoq; ad vasa lienaria, idque eò facilius, cum ingesta in sinistra potius ventriculi parte hæreant, & eò magis inclinent, ac ad dextram, eaque pariter coarctat, ut sanguis & ibi stagnare & putrescere debeat. Vellicant post intestinorum tunicas & nervos tam proprios, quàm plexus hepaticos, ut inde non solum cruciatus

ciatus isti nascantur, sed etiam obstructis ductibus biliariis bilis in sanguinem regurgitet, totumque corpus tali colore defædet. Transcolatus ad chylum, illum coagulat, aut tenacem reddit, ut difficulter moveatur, vel stagnet; Transvectus ad nervos, punctiõibus suis illos vel constringit quasi & contorquet, vel ferum circa illos coagulat, ut compressi vel contorti spirituum animalium influxum sufficientem non admittant. Transmissus ad musculos, vellicationibus suis ad varios motus illos impellat.

§. III.

Hoc autem mirum est, quod Vir tantæ eruditionis, lectionis & experientia chymicæ, qualem DN. SEERUP ex dissertatione sua judicamus, nescio, quo amore vel studio à lithargyrio contra veritatem, & propria sua principia fascinari se passus fuerit, ejus provinciam tanto cum fervore contra Dn. Jagerschmidium capere, atque tam prolixè contra tot celeberrimorum Practicorum observationes, contra tot sanas de hñinis subministratas cautelas, lithargyrium defendere, atque omnia ma'la, quæ hoc perpetravit, ad vinum acidum unicè devolvere, quo a. successu, videbimus, atque totam ejus apologiam in tres classes dispescemus, quarum prima vino acido omnes istas turbas adscribit. Secunda Observationibus contra lithargyrium adductis respondet; Tertia verò miraculosos effectus ab usu hñinorum tam externo, quàm interno productos recenset. Mirari a. satis non possum, quí lithargyrium ab omni labe & funestis suis operationibus liberare voluerit, cùm tamen Virum non latuerit observatio Brunneri, qui cani aceti lithargyr. ℥j. injecit, à quo atrociora ferè, ac ab ipso arsenico passus fuit symptomata, quam tamen historiam reticuit, cùm aceto tantam vim adscribere non potuerit. Novit pariter observationem Fernelii, ex quibus & aliis ab ipso allegatis talia scribere vel judicare abhorruisset. Non negamus ab austero vino lædi ventriculum & coctiones, coagulari humores, constipari alvum, excitari convulsiones, nasci Colicam, non tamen tantâ cum vehementia, pertinaciâ, tantisque cum symptomatibus & malignitate, ac à hñinis. Quis n. unquam observavit à potu vini immaturi acidi tantas inflammationes, excoriations, exulcerationes & erosiones, & tam subitaneas, quales ab Hto lithargyrii vinis immixto inductæ fuerunt? Constat, viciniam nostram, ubi aliàs montes lachrymantur Htum, & istiusmodi vina immatura & acida per plures annos, imò lustra ab incolis & militibus largiter hausta fuerunt, ab omnibus tamen hisce symptomatibus penitus liberam fuisse, cùm à furo quoque libera fuerit; Imò in ipsâ hac nostrâ Civitate, quæ ante duo lustra truculentiâ hac tantum non oppressa fuit, postquam fraudem hanc plurimi tam victores, quàm caupones tectè

quidem exercuerunt, omnes isti, qui à cauponibus vinum vel non emerunt, vel in eorum adibus non biberunt, à torminibus & cruciatibus hisce immunes evaserunt, licet eorum domestici per al quot annos austerum & acidissimum hauserint vinum, ut acidius gustari vel dari nequeat; aliis interea, quos dulcedo inescavit, miserrimè patientibus, aut eervatis elumbibus redditis, pendulis artibus & resolutis incedentibus, aut neci traditis; plurimi enim miserrimè perierunt. Quà E. vini acor accusetur, tanquam unica causa horum malorum, & lithargyrium sive saccharum hui excusetur non video, cum tamen ipse nimium ejus usum non absque ratione periculosum dixerit. Eadem res est, acido vino unice adscribere velle omnia hæc mala, ac si quis scorbuticum propinato vel arsenico vel ☿to corrosivo enecasset, causam autem mortis salibus acris scorbuticis unice attribueret, è contra arsenicum vel ☿t. corrosivum ad mortem inferendam planè nihil egisse, diceret. Acetum illud acerrimum, cutem etiam rodens, quod juxta observat. 2. in triplo majori quantitate infusum fuit cani, ac ☿t. lithargyrii, triplo mitiora & pauciora symptomata induxit. Insignes quidem turbas, dolores, tormina motusque convulsivos movent aliàs vermes, quos in vinis immaturis & acidis accusat; cum autem ipse cum *Panarolo* plures in generosioribus & exinde pirato ☿t. asserat, non video, quo jure illis funesti hi effectus attribuuntur, cum nemo hæctenus generosius vinum accusaverit. Cumque igitur Clarissimus Vir rejiciat argumentationem à morbis metallurgorum ab effluviis & exhalationibus metallorum, ac variorum eorum præparatorum, plumbi scil. usti pulvisculis & atomis, aut à nimio sacchari Saturni usu natis, ad ipsius vel plumbi vel aceti lithargyrii naturam acidam & venenatam, non videmus rationem vel dubitationis vel negationis, cum ipse norit ex *Tachenio* aliisque, ex plumbo cum acidis mineralibus variis commixtis fieri lithargyrium, & ex hoc, vel cerussa, vel minio mediante ☿to parari saccharum Saturni, adeoque in his omnibus acidum esse concentratum; Colligere potuit ex *Fernelio* & *Palmario*, ex usu plumbi, ejusq; pulvere copiosum in ventriculo fuisse eductum Vitriol. Saturni. Novit quoque tam à crudo, quàm ejus præparatis sive extrinè sive intrinè adhibitis nata fuisse eadem circa ventriculum & pulmones symptomata, rosiones, inflammationes, tormina, tremores & paralysisin. A quocunque igitur metallo iidem semper & specifici effectus profluunt, & symptomata, quæ ab ejus effluviis, exhalationibus, præparatis, atomis & pulvisculis producta fuerunt, illa vel unius ejusdemque erunt naturæ, vel ex ejusdem principiis & particulis fluxerunt & egerunt. A plumbo autem crudo eadem notata fuerunt symptomata, ac ab ejus præparatis, E. iisdem agunt

agunt principiis & particulis, & erunt ejusdem natura & essentia. Ab asper-
 sione n. lithargyrii juxta observ. . . productum fuit asthma, conatus vomendi
 cum torminibus &c. à pulvere Saturni in jusulis loco sacchari sumpti gravis-
 sima nata fuerunt symptomata, qualia in fodinis experiuntur fossores; qualia
 passi sunt, qui vinum lithargyriatum biberunt; cur E. non liceat argumentari
 à symptomatibus Metallicorum & figulorum, à fumis, effluviis, atomis &
 pulvisculis Saturni inspiratis natis, & ab usu sacchari Saturni largiori produ-
 ctis ad symptomata à vini lithargyrio adulterati potu nata, & asserere, illa
 non ab ejus acore, sed lithargyrii particulis acidis corrosivis orta fuisse. Quod
 attinet 3. miraculosos ejus effectus in morbis periculosis præstitos, ut
 rem brevibus expediamus, ipsi objicimus, quod *Daniel Ludovici* in phar-
 maciâ suâ Dissertat. I. Cap. de roborantibus temperatis & infrigidantibus ha-
 bet; Quoad internos Saturninorum usus, vim Antiphream quidem hic ad-
 modum claudicare, attemperantem verò vix decimo frequentiorum hypo-
 chondriacorum, aut tabidorum quadrare, phibysis autem perparum con-
 ferre, sæpè dejectos horum omnium ventriculos in agis pervertere, passim de-
 prehendimus; & de Tinctura antiphthysica paulo inferius, illam ut plurimum
 infidam esse; Spiritus ejus ardens, quem adeò extollit, nil nisi Spiritus \ddagger
 est, teste *Charras Chym.* pag. 340. Et sic de reliquis. Omnes hinc practici,
 quotquot sunt, parci admodum sunt in præscribendis eorum præparati-
 onibus; nec, nisi ultima urgeat necessitas, in nimio astu morborum ad tempe-
 randum illum progrediuntur, in minimâ tamen desistunt. Et licet singularis ali-
 quoties effectus ex interno eorum usu observatus fuerit, de quo tamen adeò
 certi non sumus, utut illum negare nolimus, non desinit tamen esse venenum.
 Arsenicum enim licet nonnullorum Medicorum & Chirurgorum unicum
 quar anarum asylum sit, & felicissimè illas fuget; licet in cancro exulcerato
 præstantius non sit præparatis arsenicalibus, interim arsenicum malum et vene-
 num, & Mercurius corrosivus omnium mineralium maximum venenum est,
 etiam si Chirurghi illum imò seant aliis \ddagger in cura luis \ddagger & externè quoq;
 feliciter adhibeant. Cecinit E. triumphum ante victoriam Divus *SEERUS*, nec
 curtu videmus, uti loquitur, triumphali eminere Triumphatorem suum Li-
 thargyrium. Manet enim venenum, & ex eo parantur famosissima illa
 venena lenta. Nec truculentiam hujus venenosi potus lithargyr. minuit,
 non omnes eo læsos fuisse, quod in illis solum observatum fuit, quibus
 vel aquæ potus ordinarius fuit, hancque mox, postquam largius illud
 hauserunt, superbiberunt, durioribus laboribus assueti & simplicei diæta
 usi fuerunt; vel uti *Excell. D. D. Camerarius* in citatâ Disput. loquitur,
 quo delicatior est Tinctura, quo dosis ejus minor, usus parcius & infre-
 quentior.

§. IV.

Mutationes colorum vinorum lithargyr. ab infusis dictis liquoribus factæ dependent à liquoribus præcipitantibus, & solutis vino additis, norumque coloribus; & quidem niger & atramentosus ab instillatione liquoris auripigm., sulphure ejus alcalino & Vitriol. Saturni. juxta Observ. 3. Rubicundus, flavus, obscurus, vel albicans, uti in lacte virginis à dictis istis alcalinis & acidis. Nota E. characteristicæ præsentis lithargyrii in vinis est, quod ab affusione dictorum liquorum congreredientium alcalinorum & acidorum turbentur vi Observ. 4. & vel nigrescant, vel albescant, aut obscure rubescant, undecunque illud accesserit; sive cum Hrt. lithargyr., sive ab ipso vini in vase stanneo detenti acido abrasæ, quod facile fit, si stanno multum plumbi inhæret, vinumque austerum admodum est; quo acidius enim vinum est, eo citius abradit particulas Saturninas; Eo tardius, quo tenuius; Vappidum enim vel nimis tenue, quod spicula sua dimisit, difficulter vel planè non perætrat. Emissa E. è dolio certa vini quantitas in vase stanneo asservata ab instillatione solutionis auripigm. nigrescit, salvo lithargyriique experte integro dolio.

§. V.

Non a. succedit experimentum, nec mutatur color vinorum lithargyr. leviter tinctorum præprimis, nisi solutio auripigmenti recens sit; particulæ enim ejus sulphuræ, quæ volatiles ad modum sunt, avolant potissimæ. Recens a. levissimam etiam Tincturam prodit, (quod neque Spir. Vitrioli. præstat, neque Spir. aluminis, aut ejus solutio, vel etiam Salis Tartari (tanquam tenuia nimis, non concentrata) propter summam sulphuris sui volatilitatem, quod in momento omnes vini atq; Tincturæ partes penetrat juxta Observ. 3. ea turbat & præcipitat. Præcipitat quoq; dicta hæc solutio auripigm. in sufficiente quantitate vina immatura & acida, austeræ; Alkali enim Calc. viv. & acidum vini agunt in se invicem, atque se præcipitant, non autem in sedimentum & colorem nigrum, quia nullæ particulæ metallicæ ipsi insunt.

§. VI.

Feces vini sensibus externis atque igne examinandæ sunt, quia particulæ Saturninæ ab eo secedunt ad fundum, & hinc vel gryseæ sunt, colorem lithargyr. naturalem referentes; vel splendentes & specularis nitoris, ob admixtam & à tenuis sulphuratis accedentem, aut sine hisce additam Marcasitam, quæ Saturninæ naturæ est.

§. VII.

Color Spiritus vini à lithargyrifato destillati atramentosus ab affusione liquoris auripigm. contractus non provenit à particulis Saturninis in vino existentibus, atque cum Spiritu progredientibus, quod non fit, etiamsi centies destilletur teste Zwelfero in animadv. in pharm. August. de lact. virg. sed oritur à sordibus vitriolicis à roastro vel supremo vesicæ cupræ secessis, ipsique Spiritui in transitu accedentibus, quas juxta observ. 5. recipit, non autem solvit, Metallicæ autem partes cum spiritibus tam facile absque additione nunquam prodeunt.